

нестандартні рішення, активно вдосконалюватися і саморозвиватися в сучасному світі.

Література

1. Выготский Л. Избранные психологические исследования. Москва: Собр. соч. : в 6 т. Т.5, Т. 3. 1983, 1984. 344 с.
2. Волынкин В. Художественно-эстетическое воспитание и развитие дошкольников: учебное пособие. Ростов-на-Дону: Феникс, 2007. 250 с.
3. Золотова Л. Концептуальные основы полихудожественного образования бакалавров изобразительного искусства // *Образование и наука*. №5 (84). 2011. С. 91-93.
4. Івершинь А. Поліхудожній підхід у художньо-естетичному розвитку дітей дошкільного віку // *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*. 2017. № 1. С. 29-33.
5. Лазарь А. Художественная среда как фактор формирования личности (философско-методологический анализ): дис...канд...филос. наук. Куйбышев, 1989. 197 с.
6. Падалка Г. Мистецька освіта: сучасні проблеми розвитку // *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 14: Теорія і методика мистецької освіти: збірник*. Київ: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2009. С. 3-9.
7. Brovchak L. S., Likhitska, L. M., Starovoit, L. V., Todosiyenko N. L. Pedagogical potential of the arts complex in the process of formation of aesthetic perception of junior pupils. *Rezeknes Tehnologiji Akademija*. Rezekne, Latvijas Republika, 2020. С. 98–108.
8. Starovoit, L. V. (2010). Pedagogicheski umovy tvorchoho rozvytku molodshykh shkolyariv u protsesi trudovoho navchannya [Pedagogical conditions of creative development of younger students in the course of labor training]. *Naukovi zapysky – Scientific notes*, 261-266.

Я. Білоконь, І. Алтухова,
здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр»
Вінницького державного педагогічного університету
імені Михайла Коцюбинського,
наук. керівник – канд. пед. наук, доцент І.Барановська

РОЗВИТОК МУЗИКАЛЬНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ГРИ НА МУЗИЧНИХ ІНСТРУМЕНТАХ

Постановка проблеми. Проблема формування музичних здібностей школярів є широкою та багатогранною. Наукова розробка цього важливого питання ґрунтується на теорії та практиці музичної освіти, враховує вимоги та завдання, що стоять сьогодні перед учителем музичного мистецтва.

Щодо природи музикальних здібностей, їх структури і змісту процесу формування та його закономірностей точиться багато наукових дискусій.

Музична педагогіка як система знань, способів та методів отримання цих знань, підходів та принципів навчання музики не стоїть на місці – постійно розвивається, ефективно впливає на практику мистецької освіти. У наш час вимоги до вчителів закладів освіти постійно зростають, оскільки невпинний розвиток суспільства потребує творчих, креативних особистостей.

Музика – мистецтво, яке містить неймовірно багатий і цінний психолого-педагогічний потенціал. Музика має полі функціональну природу, тому здатна робити людину кращою. «Як гімнастика виправляє тіло, так музика виправляє душу людини (В. Сухомлинський). Завдання вчителя – навчати дитину слухати, чути, розуміти і любити музику, сприяти розвитку музикальності та музикальних здібностей, починаючи з перших років життя.

Аналіз попередніх досліджень. Вивченню проблеми розвитку музикальних здібностей присвячено багато досліджень. Філософи розглядають їх у площині загальних закономірностей перетворюючої діяльності людини (А. Арсен'єв, А. Буров, М. Каган та інші). Соціологи досліджують питання зумовленості музикальних здібностей належністю до певних соціальних груп (А. Сохор, Р. Тельчарова, В. Цукерман, І. Юдкін та інші). В психолого-педагогічному аспекті проводиться вивчення музично-слухових, музично-естетичних здібностей та здібностей до музичної діяльності. Розглядаються природа, структура здібностей, методологічні основи розвитку музикальності, особливості її формування у дітей різних вікових категорій (І. Барановська, Л. Виготський, Н. Ветлугіна, О. Лобова, Л. Масол, Н. Мозгальова, С. Науменко, В. Остроменський, С. Садовенко, Б. Теплов та інші).

Виклад основного матеріалу. Розвивати у школярів здатність повноцінно сприймати музику можна за двома напрямками, що тісно пов'язані між собою:

I. Розвиток у широкому плані – формування здатності розуміти значення музики в житті людини, її багатогранність, також усвідомлювати і систематизувати музичні враження, які дитина отримує із навколишнього середовища.

II. Розвиток музичного сприймання як в цілому, так і окремих його компонентів як музикальної здібності, як психологічного процесу.

Природні задатки, із якими дитина народилася, є початком розвитку здібностей. Проте те, що дитина успадкувала біологічно, не визначає її здібностей. У мозку концентрується здатність до формування та розвитку тих чи інших здібностей.

Задатки – є природженими, спадковими властивостями периферичного і центрального нервового апарату – це суттєві передумови здібностей людини, проте тільки передумови [3]. Від задатків до здібностей – тривалий та копіткий шлях розвитку особистості.

Здібності – є індивідуально-психологічними особливостями, що є суб'єктивними умовами успішного виконання певного виду діяльності [3]. Їх не можна зводити до наявності в індивіда знань, умінь та навичок. Вони характеризуються швидкістю, глибиною та міцністю оволодіння засобами та прийомами діяльності. Визначити рівень розвитку здібностей можна за такими критеріями:

- 1) якістю знань й умінь, мірою їхнього об'єднання в одне ціле;
- 2) природними задатками людини, якістю природних нервових процесів елементарної психічної діяльності;
- 3) більшою чи меншою «тренованістю» самих мозкових складових, які беруть участь у здійсненні пізнавальних і психомоторних процесів[1; 3].

Здібності є передумовою успішної діяльності людини, тому вони становлять продукт цієї діяльності. В цьому проявляється взаємозалежність здібностей людини й її діяльності. Так, музикальні здібності розвиваються в процесі занять музикою, зокрема в процесі музикування, гри на музичних інструментах.

Музикальні здібності – індивідуальні властивості людини, які допомагають у сприйнятті, виконанні, написанні музики, здатності до навчання та творчості в сфері музики [3]. Вони здатні проявлятися в певній мірі майже в усіх людей з перших років життя. Яскраво виражені, індивідуальні музикальні здібності називають «музичною обдарованістю».

Музикальні здібності – це відносно самостійний комплекс індивідуально-психологічних властивостей. Вчені доводять, що музикальні здібності можуть зберегтися навіть після втрати, у наслідок психологічних хвороб, розумових здібностей чи можуть проявлятися в людей, які страждають на слабоумство.

Сукупність музикальних здібностей в науковій літературі позначають загальним поняттям «музичність» або ж «музикальність». Відомий психолог Б.М. Теплов вважав музикальність – комплексом індивідуально-психологічних особливостей, які є потрібними для занять музичною діяльністю і в той же час є пов'язані з будь-яким видом музичної діяльності [3]. Класифікація музикальних

здібностей, яку розробив Б.М. Теплов сьогодні є основою для багатьох дослідників та їх досліджень.

У своїй праці «Психологія музикальній здібностей» вчений визначив, що до основних музикальних здібностей відносяться: музичний слух, відчуття ладу та відчуття ритму.

Музичний слух (слухове уявлення) – це здатність вільно оперувати слуховими уявленнями, які відображають звуковисотний рух. Він безпосередньо проявляється в запам'ятовуванні й відтворенні мелодії, яку почули, спершу у співі, а потім – у внутрішньому слухові («внутрішній музичній мові»). Це слуховий (тобто репродуктивний) компонент музичного слуху.

Ладове відчуття – це здатність емоційно розрізняти ладові функції звуків мелодії, відчувати емоційну виразність звуковисотного руху. Вона виявляється у сприйманні мелодії, її впізнанні, в чутливості до точності інтонації. Підвищений інтерес до слухання музики є характерним для дитячого віку. Це відчуття є емоційним (тобто перцептивним) складником музичного слуху.

Відчуття ритму (музично-ритмічне відчуття) – це здатність активного переживання музики, відчуття емоційної виразності музичного ритму і його точного відтворювання. Ці відчуття виявляється в таких рухових реакціях, які якомога точніше передають ритм музики. Вони лежать в основі усіх проявів музикальності, що пов'язані із сприйманням та відтворенням часової ходи «музичного руху». І музично-ритмічне і ладове відчуття є основою емоційного відгуку на музику.

Щодо музикальної пам'яті, як структурної одиниці музикальних здібностей, то психолог наголошував: музикальна пам'ять не є однією із основних музикальних здібностей, таких як музичний слух та відчуття ритму, так як безпосередньо функції запам'ятовування, впізнавання та відтворення звуковисотного і ритмічного руху є прямими проявами музичного слуху і відчуття ритму [3].

Щоб вдало розвинути майбутні музикальні здібності, їх потрібно вчасно виявити. Проте виявити ці здібності не завжди вдається в ранній період життя. Якщо відсутні ранні прояви здібностей, це ще не означає, що музикальні здібності відсутні взагалі. На їх прояв впливають як і вроджені задатки, так і культурне середовище, музичне оточення.

Усі діти різні, тому у кожного музикальність характеризується різним поєднанням певних здібностей. В одних дітей помітно виділяється емоційний

відгук на музику, в других – рухові реакції на неї, у третіх – проявляється серйозна зацікавленість певною музичною діяльністю, водночас вони можуть мати недорозвинений звуковисотний слух, в четвертих – певні здібності певною мірою органічно поєднуються. Щоб обрати методику музично-виховної роботи, потрібно врахувати, які із здібностей краще проявляються [5].

Сьогодні вчителі музичного мистецтва плідно використовують найкращі надбання своїх попередників. Не втратила своєї актуальності музично-виховна система Карла Орфа, заснована на участі дітей у різних видах музично-творчої діяльності. В основі цієї діяльності – синтез інструментального, ритмопластичного, танцювального, вокального музикування та акторської гри. Ця система ввібрала у себе передові гуманістичні ідеї гармонійного розвитку особистості та пробудження її творчості, Прогресивність та плідотворність педагогічних пошуків К. Орфа визначає орієнтація на природні сили особистості, на елементарне музикування, на фольклор як першооснову музичної культури.

Він вважав, що для прогресивності музичного виховання є надзвичайно важливим те, щоб дитина з ранніх літ вчилася із живих джерел мистецтва, із слова, ритму, руху творити музику. Тому вирішив відмовитися від використання на першому етапі композиторської музики і пішов шляхом активізації музичної діяльності дітей їх власним музикуванням, тим самим спонукаючи до імпровізації та створення нової власної музики. К. Орф писав: «Елементарна музика, слово і рух, ігри і все, що пробуджує і розвиває духовні сили створюють основу для розвитку особистості, основу без якої ми прийдемо до душевного спустошення... Елементарна музика в процесі виховання має бути не чимось додатковим, а основоположним... Фантазію і здатність до переживання слід розвивати в ранньому віці. Все, що дитина переживає, усе, що в ній пробуджене і виховане, проявляється протягом усього її життя» [6].

Надзвичайно корисним є заняття на музичних інструментах. Під час гри активуються обидві півкулі мозку, що є незвичним для нього. Тому, IQ тих, хто грає на інструменті, частіше за все є вищим, ніж у тих, хто не займався цим. Такий феномен не залишився поза увагою науковців, і як наслідок, було доведено, що мозок дитини, яка займалася музикою, набуває цікавих особливостей навіть на фізичному рівні.

Роботи нейробіологів і фізіологів підтвердили, що в дітей, що займалися музикою протягом 15 місяців понад 2,5 годин в тиждень, обсяг мозолистого тіла

головного мозку збільшився на 25%. Тоді як мозок інших дітей, що не займалися музикою, не змінився.

Сьогодні в закладах загальної середньої освіти все ширше впроваджується Орф підхід, послідовники якого на заняттях музичного мистецтва залучають дітей до елементарного музикування на дитячих музичних та саморобних інструментах. Головна мета таких занять – привернути увагу дітей до музичних звуків, навчити чути та розуміти музику. Серед основних інструментів дитячих Орф оркестрів металофони і ксилофони, дзвіночки, ціла група ударних та шумових інструментів та інструментів для звуконаслідування.

Вчителями розроблено комплекси музично-дидактичних ігрових вправ для навчання гри на інструментах та розвитку музикальних здібностей. Наприклад, «Відгадай на чому граю», «Музичний магазин» – для розвитку тембрального слуху; «Спробуй повтори» – для розвитку навичок гри на музичних інструментах; «Музичне коло» – для розвитку ритмічного слуху; «Запитання-відповідь» – для розвитку навичок імпровізації; «Вправний музикант» – для розвитку навичок гри на інструменті, слуху, відчуття ритму та ладу.

Висновки. Розвиток музичних здібностей – це важлива складова гармонійного розвитку дитини. Гра на музичних інструментах – доступний та цікавий вид музичної діяльності. Залучення дітей до гри на різних музичних інструментах (елементарне музикування) на уроках в початковій школі дозволяє вирішити низку складних питань щодо музичного виховання та розвитку музикальних здібностей учнів.

Література

1. Барановська І.Г. Методичні засади художньо-творчої самореалізації підлітків в умовах діяльності ансамблю народної музики. URL: <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/1371>.
2. Формування музичних здібностей школярів: психолого-педагогічний аспект URL: <http://lib.ndu.edu.ua/dspace/bitstream/123456789/890/1/6.pdf>
3. Розвиток музичних здібностей молодших школярів. URL: https://knowledge.allbest.ru/pedagogics/2c0a65635a3ad68a4c53a88521216d36_0.html
4. Психологія музичних здібностей . URL: <https://ua-referat.com/%D>
5. Розвиток музичних здібностей в контексті еволюції методичної думки. URL: <http://elibrary.kdpu.edu.ua/bitstream/123456789/3420/1>
6. Розвиток музичних здібностей дітей на початковому етапі музичної освіти. URL: https://allreferat.com.ua/uk/myzuka_horeografiya/referat/3782
7. Музично-педагогічна система Карла Орфа. URL: <https://museduc.wixsite.com/music-club/single-post/2015/04/22>

8. Особливості розвитку музичних здібностей та їх вплив на загальний розвиток особистості URL:<http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5/91.pdf>

М. Вацьо,
доцент кафедри мистецьких дисциплін
дошкільної та початкової освіти
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

ЗАЛУЧЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ДО МИСТЕЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАСОБАМИ ІНСЦЕНІЗАЦІЇ ПІСНІ

Постановка проблеми. В останні роки зросла увага до проблем теорії і практики естетичного виховання як найважливішого засобу формування ставлення до дійсності, засобу морального і розумового виховання, тобто як засобу формування всебічно розвиненої, духовно багатой особистості. А формувати особистість і естетичну культуру, – відзначають багато письменників, педагогів, діячів культури, – особливо важливо в найбільш сприятливому для цього молодшому шкільному віці. Почуття краси природи, оточуючих людей, речей створює в дитини особливий емоційно - психічний стан, збуджує безпосередній інтерес до життя, загострює допитливість, розвиває мислення, пам'ять, волю і інші психічні процеси.

Кожен вид мистецтва як і його роль спрямована на духовне збагачення людської особистості. А це передбачає, що будь-яка людина здатна опанувати і розуміти багато видів мистецтва. Педагогічний зміст мистецької діяльності полягає в тому, що не потрібно обмежувати виховання та розвиток дитини лише одним видом мистецтва. Тільки сукупність їх може забезпечити відповідне естетичне виховання. «Концептуальною ідеєю розроблення змісту загальної мистецької освіти є цілісний художньо-естетичний розвиток особистості на основі взаємодії різних видів мистецтва та координації знань, умінь та уявлень, набуття яких необхідне для формування у свідомості учнів поліхудожнього та полікультурного образу світу. – вважає Л.М. Масол – Згідно з державним стандартом предмети мистецтва мають утворювати єдиний наскрізний цикл, спрямований на всебічне неперервне опанування учнями художніми цінностями впродовж усього терміну навчання в школі» [2, с. 35].